

УДК 821.1/.2+791.43

Ганна Трифонова

ORCID: 0000-0003-0426- 2836

КІНОКАРТИНИ ЯК ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ (на матеріалі робіт Венеційського кінофестивалю у 2024 році)

У статті проаналізовано взаємозв'язок між сучасною літературою та кіномистецтвом на матеріалі робіт, представлених на Венеційському кінофестивалі у 2024 р. Згідно з рейтингом 100 найпопулярніших кінокартин за версією IMDb (Internet movie database), більше 30% фільмів були створені на основі літературних творів, а серед 21 кінокартини, представлених у Венеції в 2024 р., 7 були зняті на базі літературних творів. Враховуючи високу популярність кінематографу в світі та в Італії зокрема, а також трансформацію каналів споживання інформації, за рахунок чого споживання літератури показує загальну динаміку скорочення, у статті виявлені механізми підвищення читацького інтересу за рахунок ресурсів кінематографу і проаналізовані літературні наративи, які, на думку кінокритиків, є найбільш актуальними для аудиторії та були успішно інтерпретовані в кіно. Кінематограф на сьогодні вважається дієвим інструментом переносу моделей соціальних норм і поведінки та впровадження нових трендів. На основі наративів, які були візуалізовані в кіно, був визначений віртуальний порядок денний та сенси, важливі для суспільства в найближчому майбутньому.

Ключові слова: література, кінематограф, інтерпретація, критичне мислення, наратив.

DOI 10.34079/2226-3055-2024-17-31-25-37

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Процеси візуалізації художнього тексту знаходяться у міждисциплінарній площині. Цим питанням опікуються як філологічні, так і соціально-комунікаційні, філософські, психологічні науки. Результати аналізу особливостей взаємозв'язку літературного та кінематографічного мистецтв важливі для здатності критично мислити та формування збалансованої людської поведінки, а також адекватної реакції на суспільні процеси. Кіностудії та видавництва, у тісній взаємодії з театрами, за словами Г. Почепцова, створюють віртуальний порядок денний (Почепцов, 2018, с. 88). А оскільки процес написання книги чи створення фільму триває не один рік, то віртуальний порядок денний охоплює не сьогоднішнє, на відміну від інформаційного, а визначає адженду на майбутнє, принаймні на наступне десятиліття. Одні й ті самі наративи, які повторюються в кіно та літературі, отримують більший період для перебування в полі зору та фокусу уваги, а також ширшу аудиторію, на яку можна вплинути. Таким чином, знання та аналіз наративів, які, з'явившись у літературі, продовжують поширюватись за допомогою кінематографічного мистецтва, допомагають зрозуміти трансформаційні зміни в суспільстві та краще визначити актуальні проблеми сучасності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи міждисциплінарний аспект досліджуваної проблеми, слід зазначити, що за останні 5 років питання наративу у вітчизняному науковому просторі активно розглядаються в працях Т. Кушнірової (як літературознавчої категорії), Г. Почепцова (як інструментарій соціального інжинірингу). Лінгвокогнітивні аспекти досліджуються у працях О. Макарової (лінгвокогнітивний і

культурологічний аспекти формування жіночих образів в австралійській літературі), Л. Кирилюк (лінгвокогнітивний і психолінгвістичний аспекти інформаційної війни), Н. Бондарчук (онлайн-наративи в новинах про погоду), А. Червінчук (наративи в військовій документалістиці), М. Родян (історичний наратив), О. Тупахіної (літературний вікторіанський метанаратив), Ю. Резніченко (наративні моделі української повісті), О. Ставенко (художні етнонаративи для дітей), В. Ніколаєнко (наратив оніричного особистого досвіду). До питання наративів у кіно звертався М. Сурнін. Проте зазначена проблема залишається актуальною з урахуванням ресурсів кіно в моделюванні реальності. Саме цьому питанню присвятила своє дослідження С. Жигалкіна (Кіно як засіб конструювання реальності (філософсько-культурологічний аналіз). Кінематограф та аудіовізуальну культуру аналізували також Г. Погребняк, С. Железняк, А. Бех. Серед сучасних зарубіжних дослідників слід відзначити доробок С. Гвена (Cinema and Narrative Complexity), У. Бакланда (Embodying the Fabula Narrative and Narration: Analyzing Cinematic Storytelling). Вагомим став внесок М. Сабідо (Entertainment-Education and Social Change: History, Research, and Practice).

Актуальність дослідження пов'язана з важливістю визначення наративів у художній літературі, які були обрані для візуалізацій за допомогою ресурсів кінематографічного мистецтва. У результаті взаємодії літератури та кіно одні й ті самі наративи отримують підсилення за рахунок емоційних реакцій, роботи уяви та відчуття відірваності від реального світу через створення художньої дійсності. Література та кіно створюють віртуальний порядок денний, де формуються сенси, знання якого важливо для формування критичного мислення та поведінки. Для аналізу були обрані кінокартини, представлені на Венеційському кінофестивалі, який у 2024 році став віддзеркаленням тенденції більшого зближення і взаємозбагачення між літературою та кіно.

Мета роботи полягає у визначенні особливостей візуалізації та інтерпретації літературних творів на матеріалі кінокартин, представлених на Венеційському кінофестивалі у 2024 р.

Завдання – визначити особливості взаємодії сучасного літературного та кінематографічного мистецтв, окреслити літературні наративи, які зацікавили сучасних режисерів та кіновиробників (на матеріалі робіт Венеційського кінофестивалю 2024 р.), з'ясувати окремі складові (сенси) сучасного віртуального порядку денного.

Виклад основного матеріалу. Кінематографічне мистецтво увійшло до нашого життя, завоювавши лідируюче місце в переліку опцій культурного споживання. В Італії, за результатами звітів Центру суспільних досліджень (CENSIS – Centro studi investimenti sociali) за 2023 р., 15,5% опитуваних висловили бажання провести своє дозвілля, пішовши в кіно, 13,2% – на музичний концерт, 12,6% обрали відвідання історичних пам'яток, 10,7% – парків розваг, 10,2% взяли б участь у спортивних заходах (Censis, 2024). Близько третини респондентів віддали перевагу варіанту залишитись вдома. Але вдома зазвичай люди задіяні у різних процесах споживання інформації, читаючи книги, дивлячись телевізор, граючи в відео- або комп'ютерні ігри, шукаючи потрібну інформацію в Інтернеті тощо (Censis, 2024).

Трансформуються і канали споживання інформації. Читання поступається спогляданню та слуханню. Видавництва намагаються адаптувати традиційні книги до особливостей суспільного розвитку та втримувати аудиторію споживачів за рахунок цифрових трансформації паперових копій (електронні книги, аудіокниги тощо). Кінематограф також взаємодіє з літературою, оскільки кожен фільм являє собою візуалізацію тексту, але разом з тим дає можливість розповсюджувати та популяризувати літературні твори. Цікавим є той факт, що у 2023 р. зупинилось щорічне поступове падіння кількості читачів книг в Італії (+3,1% порівняно з 2022 р., але -13,6% порівняно з 2007 р.). Загалом станом на 2023 р. 48,3% італійців читають книги (принаймні одну

книгу за рік, як друковану, так і в електронному форматі). На жаль, більше половини населення не читають взагалі.

Літературний і кінематографічний твори абсолютно відмінні між собою за кількома критеріями. По-перше, комунікація між автором та читачем вимагає інтелектуальних зусиль та залучення уяви, а під час перегляду фільму потік готових образів та звуків ллється на глядача. Лише в окремих випадках можливе залучення уяви глядача (здебільшого у фіналі кінокартини) з метою замислитись над власною версією подій з урахуванням того, що було зображено раніше. Глядач, таким чином, залучений до гри уяви та аналізу подій та сенсів. По-друге, оскільки текст під час кінематографічної інтерпретації отримує візуальну характеристику, то завдяки цій особливості комунікація між автором і читачем змінюється. Вони не перебувають більше у спільному комунікативному середовищі, оскільки змінюється канал передачі інформації. У кіно замість письменника(ці) в процесі комунікації задіяний режисер(ка). По-третє, книга і кінокартина – це різні твори, призначені для різної аудиторії. У той же час у кожного літературного твору є центральне ядро (наратив), за допомогою якого фіксується значення, що саме цим твором хотів сказати автор, сенси, які цей твір несе. На відміну від літературного твору, у кінокартині може бути змінена система героїв, оповідь, але значення, смислова, основа не може бути змінена, оскільки саме вона є важливою, першопричиною переходу літературного твору у кінокартину. У таблиці 1 представлена систематизація спільного і відмінного між літературним твором (книгою) та кінокартиною (фільмом).

Табл. 1

Критерії	Літературний твір (книга)	Кінокартина (фільм)
Комунікація	Автор – читач (інтелектуальний процес, залучення уяви)	Режисер – глядач (потік готових образів)
Аудиторія	Зазвичай читацька, інтелектуальна	Ширша, кінематографічна, емоційно орієнтована
Форма сприйняття	Активне залучення уяви та аналіз тексту	Спогадання, візуальний і слуховий вплив
Передача сенсів	Через текст	Через візуалізацію
Доступ до реального світу	Відсутній	Відсутній
Емоційні реакції	Наявні	Наявні

Попри відмінності, які базуються на різних каналах споживання інформації та різних принципах її кодування і передачі, спільні особливості (наративи, емоційні реакції, відірваність від реального життя) роблять книги і фільми об'єктами впливу на суспільство.

На думку Г. Почепцова, кіностудії, театри і видавництва створюють віртуальний порядок денний, про який ніхто не говорить, на відміну від інформаційного. Оскільки на створення фільму, написання твору чи постановку п'єси потрібен час (безумовно, більше року), то не можна говорити про сьогоdnішній (інформаційний) порядок денний, а доречно визначати його як адженду на майбутнє, на десятиліття (Почепцов, 2018, с. 88). Це твердження висуває думку про те, що за допомогою книг і фільмів можна впливати на трансформації в суспільстві, за допомогою так званого «промивання мозку», тобто навіювання думок. Називаючи кіно засобом естетичного програмування свідомості, Г. Почепцов пояснює своє твердження, спираючись на А. Грізінські та М. Грін, наголошуючи, що за допомогою літературних та кінематографічних творів створюються публічні наративи, сила яких полягає у змінненні уявлень, які ніколи не піддавались

сумнівам (Почепцов, 2018, с. 192). Це відбувається через те, що сприйняття літератури відрізається від сприйняття інформації, оскільки на читача впливають емоції, він може не співвідносити все з фактами реального життя. Втрата доступу до фактів реального світу, емоційні реакції та ментальне уявлення стають основою переходу до наративного світу та того, що читач починає асоціювати себе з героєм (Почепцов, 2018, с. 90). На тлі цих асоціацій і здійснюються впливи на поведінку читача чи глядача. Окрім того, самі віртуальні об'єкти полегшують процес впливу, блокуючи реальність.

На думку Р. Геррінг, існує взаємодія між літературним досвідом і когнітивними процесами (Herring, 2024). Письменник Н. Гейман у лекції для Читацької агенції, яку опублікував «The Guardian» у 2013 р., пояснював, чому наше майбутнє залежить від бібліотек, читання та фантазії. Він наголошував, що в грамотному суспільстві немає злочинності, а грамотні люди читають художню літературу. Його твердження базувалося на дослідженнях з планування будівництва приватних в'язниць в Америці. Щоб дати відповідь на питання, скільки буде ув'язнених через 15 років, потрібно дослідити відсоток 10 і 11-річних дітей, які не вміють читати. Окрім цього, письменник зазначив, що художня література розвиває емпатію краще, ніж кіно, тому що читач створює за допомогою фантазії світ і сам населяє його, подорожує ним, покидаючи реальність. Особливий потенціал має жанр фантастики (Gaiman, 2013).

У свою чергу кіно також має потенціал для розширення свідомості та ще більший ресурс для блокування реальності через посилений емоційний вплив (візуальне видовище). Людина не чинить опір образам, які транслуються. М. Сабідо бачив у кіно механізм переносу моделей правильної поведінки. Він його описував за допомогою трьох типів героїв. Перші два – носії позитивних і негативних рольових моделей. Вони в ході оповіді не змінюються, а отримують нагороду чи покарання за свій тип поведінки. І ці наслідки повинні витікати з їхньої поведінки. Водій, який захворів на СНІД, повинен вмерти від СНІДу, а не від аварії. Третій тип поведінки – перехідний. Він як раз відповідає цільовій аудиторії та підштовхує її до зміни своєї поведінки (Singhal, Cody, Everett and Sabido, 2003).

Фільми потенційно мають утопічний вимір, який дозволяє аудиторії переступати обмеження теперішнього життя та часу, щоб попередити нові способи бачення, життя та існування. Вони можуть просувати ідеалізовані погляди на кращий світ, які створюють ідеологічний ареол (Почепцов, 2018, с. 210). Сьогодні нове входить в наше життя не тільки через матеріальний світ, але і через фільми і книги (віртуальний світ), що дозволяє змінювати спосіб мислення читача і глядача, роблячи його більш гнучким і сприйнятливим до нових трендів.

Можна висунути гіпотезу, що вихід кінематографічної версії, знятої за мотивами літературного твору, спричиняє підвищення інтересу до прочитання книги. Цю гіпотезу можна підтвердити за допомогою даних Google trends. Вони показують динаміку збільшення кількості пошукових запитів для книги, яка збігається з часом виходу фільму на екрани. Наприклад, у листопаді 2023 р. відбулась прем'єра нової частини серії фільмів «Голодні ігри: Балада про співочих пташок і змій», яка стала екранізацією однойменної книги-приквела С. Коллінз. В огляді Google trends саме на період 12-18 листопада припадає найбільша кількість запитів за ключовими словами «hunger games» в розділі «Книги і література». Таким чином, можна стверджувати, що вихід кінематографічної версії книги спричиняє підвищення інтересу до літературного твору.

34 кінокартини з рейтингу 100 найкращих фільмів IMDb (Internet movie database) були зняті за мотивами або є екранізацією літературних творів, до уваги не беруться кінокартини, створені на основі коміксів. Переважно візуалізують культові книги, як стали популярними в усьому світі (наприклад, серія фільмів і книг про Гаррі Поттера, серіал «Гра престолів», заснований на циклі романів Дж. Мартіна «Пісня льоду і полум'я», кінотрилогія «Володар перстнів» за однойменним романом Дж. Толкіна тощо)

(IMDb, 2024). Найчастіше екранізують бестселери. Кінематографічні студії готові придбати права на екранізацію книг навіть про запас. Причини можуть бути або суб'єктивні, або зумовлені хвилею популярності автора або твору.

Ще 5 років тому розповідаючи про серіальні тренди, В. Муслер з аналітичної компанії «The Wit» повідомила, що 17% всіх нових проєктів зняті за мотивами книг, фанфікшенів або коміксів. І в тому, що потокові сервіси або кіностудії купують літературні права у видавців та авторів, немає нічого нового. Але щоб отримати краще, потрібно перебувати в правильний час в правильному місці, тому Netflix в жовтні 2019 р. вперше в своїй історії відвідала найбільший в світі книжковий ярмарок «Frankfurter Buchmesse». За словами К. Люгенбіль, віцепрезидентки Netflix з міжнародного оригінального контенту, у випадку з Netflix це не просто закупівля прав на популярні книги, а й пошук унікального літературного зразка – «пошук дорогоцінних каменів на місцевих ринках і виведення їх на світову арену за допомогою сервісу «Netflix»». Для прикладу вона назвала єгипетську драму «Паранормальне», засновану на серії романів покійного автора А. Х. Тауфіка. Про початок роботи над адаптацією сервіс оголосив в кінці травня 2019 р. «На Близькому Сході продано більше 30 млн. копій, але за межами регіону книга абсолютно невідома. Для нас це контент, який ми можемо зняти арабською мовою, але також за допомогою нашої платформи вивести для глобальної аудиторії», – зазначила віце-президентка Netflix з міжнародного оригінального контенту (Kanter, 2019).

М. Вейнер, голова книжкового відділу Агенції творчих митців (Creative Artists Agency Books), яка представляє найкращих письменників у всіх жанрах і має офіси в Нью-Йорку, Лос-Анджелесі, Вашингтоні та Лондоні і продає об'єкти інтелектуальної власності, зазначила в інтерв'ю «Лос-Анджелес Таймз», що тенденція до адаптації літературних творів кіностудіями особливо поширилась протягом пандемії Ковід-19. Як і люди по всій країні, що сиділи вдома, керівники студій, режисери та актори отримали набагато більше часу для читання книг. За словами агентів та продюсерів, ця нова можливість, а також дуже великий попит серед стрімінгових сервісів та медіакомпаній на свіжий матеріал, призвели до значного зростання продажів. У 2020 р. Агенція творчих митців продала близько 175 книг для кіно і телебачення, що у 5 разів перевищує кількість продажів у 2019 р. (Faughnder, 2020).

Цьогорічний Венеційський кінофестиваль був висвітлений у медіа з акцентом на тісний зв'язок кінокартин з літературними творами. Наприклад, в італійській пресі можна було зустріти такі коментарі: «Як ніколи раніше на кінофестивалі представлені картини, взяті з романів та есе», «Скільки книг всередині Венеційського фестивалю-2024», «Цьогорічний зв'язок між літературою та кіно став дуже тісним, автори та режисери уклали залізний пакт, щоб перенести на великий екран сторінки та історії, взяті з романів».

Серед таких фільмів була і картина П. Альмодовара «Кімната по сусідству», яка отримала нагороду «Золотого лева». Фільм заснований на книзі С. Нуньєс «Через що ти проходиш» (2020 р.). Проте режисер вирішив почати з одного розділу і переробити його, зануривши у свій дуже особистий всесвіт. За твором, двоє подруг знову зустрічаються через роки. Разом, на віллі за містом, вони стикаються з невиліковною хворобою (раком) однієї з них, а потім з вибором евтаназії, вирішуючи, коли і як померти з гідністю. Окрім того, фільм підіймає низку особистих питань: дружби крізь роки, відносин батьків і дітей, співчуття і любові до ближнього, життєвого досвіду. Як слушно зазначає критик «Нью-Йорк Таймз» А. Вілкінсон, фільм П. Альмодовара є радше імпровізацією на тему роману. Він запозичив деяких персонажів і сюжетні моменти, розповідаючи при цьому власну історію (Wilkinson, 2024). Цікавим є звернення до питання смерті та евтаназії. А. Вілкінсон слушно помічає, що часто у фільмах запитують, що робить життя вартим того, щоб його прожити; цей фільм запитує, що робить життя вартим того, щоб його

покинути (Wilkinson, 2024). Це суперечлива тема, як у кіно, так і в реальному світі, і фільм не ставиться до неї легковажно. Згідно зі статистичними даними Королівства Нідерландів, яке стало першою країною в світі, яка легалізувала евтаназію, за 5 років, з 2019 по 2023 р. кількість випадків евтаназії показує позитивну динаміку (Regional Euthanasia Review Committee, 2023). За аналогічний період відзначається зростання кількості випадків евтаназії і в Бельгії (Statista, 2024). Найчастіше евтаназію здійснюють пацієнтам вдома (7151 випадків). Порівняйте, з 688 – у госпісах, або 121 – у лікарнях. Статистично найчисленніша вікова категорія (70-80 років), а найперша причина – рак (5105 випадків). Естетичне змалювання смерті у фільмі перегукується з фіналом оповідання «Мертві» Дж. Джойса, в якому головний герой спостерігає за снігом, що падає на Дублін, пізно ввечері після званої вечери. Коли після того, як він дізнався про минуле своєї дружини, він замислився, що колись кожна людина, яку він знає, і навіть він сам, стане лише спогадом. Ця смертельна думка виявляється зворушливою, не трагічною, а доволі життєрадісною: «Знову пішов сніг. Він сонно стежив, як клапті снігу, срібні й темні, косо летіли у світлі ліхтаря. Настав час і йому почати свій шлях до заходу сонця. Так, газети мали рацію: сніг ішов по всій Ірландії. Він лягав усюди – на темній центральній рівнині, на лисих пагорбах, лягав м'яко на Алленських болотах і летів далі, на захід, м'яко лягаючи на темні бунтівні хвилі Шаннона. Сніг ішов над самотнім цвинтарем на пагорбі, де лежав Майкл Фюррей. Сніг густо намело на похилені хрести, на пам'ятники, на пруті невисокої огорожі, на голі кущі терну. Його душа повільно згасала під шелест снігу, і сніг легко лягав по всьому світу, наближаючи останню годину, лягав легко на живих і мертвих» (Joyce, 2021). Порівняйте, у кінокартині: «Падав сніг, сніг лягав на самотній басейн, де ми так і не плавали, на ліс, де ми ходили, і ти лежала на землі у знемозі, лягав на твою доньку і на мене, лягав легко на живих і мертвих» (JustWatch, 2024). Цей фінал не співпадає з варіантом літературного твору, але обидві роботи (літературна і кінематографічна) сконцентровані на категоріях співчуття та любові до ближнього, небайдужості, свободи вибору (смерть на власних умовах).

Фільм «Квір» Л. Гваданьїно став екранізацією однойменної новели В. Барроуза. Головний герой – гомосексуал, який подорожує світом. У творі автор пише про дійсність, яка оточує його, неприязнь, яка пронизувала 50-ті роки минулого століття: «Грубість багатьох американців пригнічувала його, грубість, заснована на повному незнанні цілої концепції характерів і на припущенні, що для соціальних цілей всі люди більш-менш рівні і взаємозамінні» (Burroughs, 2013). У новелі гомосексуал В. Лі знайомиться з чоловіком на ім'я Юджин і разом з ним відвідує бар «Ship Aho», де розповідає про свій бурхливий час у Мехіко. Роздуми в читача викликає огида, яка відчувається від того, що до гомосексуалів ставляться з певним осудом. В сучасному світі гомосексуальність більше не сприймається як психічний розлад. Права гомосексуалів є юридичними, а не культурними чи релігійними. Цей твір – про минуле, про прагнення автора дати уявлення про світ, в якому рівність була немислимою, подати соціальну критику через гіперболізацію та сарказм, навмисно шокувати читачів і привернути увагу до проблеми. Через «Квір» отримали акцентуалізацію теми злочинності, алкогольної і наркотичної залежності, зброї, гомосексуальності, расистських стереотипів. У випадку цієї роботи літературний і кінематографічний твори перегукуються, у кінематографічній версії головного героя відчувається альтер-его автора (письменника). Але в кінематографічній версії образ героя отримав розвиток за допомогою його сюрреалістичних пошуків власного спокою крізь біль, любов, бажання, залежності.

Телесеріал «М. Син століття» (режисер Дж. Райт) заснований на однойменному романі-бестселері А. Скураті, за який він у 2019 р. отримав літературну премію «Стрега». І книга, і серіал слідкують за становленням Б. Муссоліні, диктатора, від часів заснування *fasci di combattimento* (фашистських сил) у 1919 р. до його виступу в парламенті у 1925 р. після вбивства депутата-соціаліста Дж. Маттеотті. У романі постає актуальне питання:

як вмирає демократія? «Чудова робота з транспозиції, яка повністю відповідає тону і ритму роману, балансує між гротеском та історичною драмою» (Niola, 2024). За допомогою іронії модернізується образ антигероя. Фільм починається з фрази Б. Муссоліні: «Ви ненавиділи мене до смерті, тому що все ще любили». Головний герой став покидьком, якого треба було любити, а лише потім ненавидіти. Його виступ завершується реченням: «Фашизм завоює мільйони сердець. І ваше теж. Ідіть за мною, і ви станете фашистами» (Scurati, 2018). І книга, і фільм мають провокаційний тон. У творах стикаються контрасти: любити і ненавидіти, сильний і владний герой є одночасно невдахою, тупим і кмітливим, чарівним і нещасним. Попри те, що і фільм, і книга побудовані на історичних фактах, вони не прямолінійні і схематичні, не подають готову інтерпретацію подій, а змушують замислитись. Б. Муссоліні відкрито заявляє: «Зробімо Італію знову великою» (Scurati, 2018), але стає зрозуміло, що це гасло є популістичним протягом наступних 100 років в усьому світі. Багато сучасних політиків використовують його (наприклад, Д. Трамп в Америці, Г. Вілдерс в Нідерландах тощо). Фашистський режим та його харизматичний лідер правитимуть Італією понад двадцять років, створюючи шаблон сучасного тоталітаризму та епохи катастроф у Європі. Образ Муссоліні балансує між симпатичним і огидним. Знову можна провести паралелі із сучасністю, показуючи, як хтось несимпатичний може подобатись, але й як може викликати осуд. Важливим героєм стає місто Мілан, кожна будівля якого зруйнована і потріскана. Мілан уособлює «потрісканих і зруйнованих» людей в Італії, які були «на дні» після Першої світової війни. Г. Ніола зазначав, що метою всього було розповісти, як можна було любити Муссоліні, який створив диктатуру (Niola, 2024). Він винайшов фашизм, але навколишній світ дав йому владу, на кожному кроці допомагаючи і підтримуючи його, навіть опосередковано, і як замість велетня, яким його пам'ятають навіть ті, хто його ненавидить, він став прикладом усіх недоліків, які італійці приписують собі (Sacks, 2022).

Іще один серіал, представлений на Венеційському кінофестивалі у 2024 р., «Дисклеймер» А. Куарона, заснований на однойменному популярному трилері Р. Найт, написаному у 2015 р. Критики визнали її кримінальний роман «надзвичайно розумною і закрученою історією, яка ідеально розроблена, щоб запаморочити голову» (Maslin, 2015). Розповідь починається фантастично: режисерка-документалістка Кетрін Рейвенскрофт тяжко хворіє. Її чоловік, Річард, лежить у ліжку, а Кетрін щойно побігла до сусідньої ванної кімнати. Перед цим вона взяла книгу «Ідеальна незнайомка» (The Perfect Stranger) невідомого автора, що лежала біля ліжка, і прочитала рівно стільки, щоб упізнати себе в ролі її героїні. Сама книга починається фразою: «Будь-яка схожість із реальними людьми, живими чи мертвими, не є збігом». І вона бачить, що йдеться про жахливу, руйнівну для життя таємницю, яку вона зберігала 20 років і думала, що ніхто не повинен її знати. Але хтось написав це. Коли виринають старі відверті фотографії, що розкривають таємний роман з минулого Кетрін, усе її життя перевертається з ніг на голову. Розповідь стрибає між минулим і сьогоденням. Серіал А. Куарона торкається теми особистої травми та упереджень людей, розкриваючи болючу правду, пов'язану з пригніченою пам'яттю. Серіал має багато захопливих шарів і поступово розкриває нову інформацію, яка змушує глядачів поставити під сумнів свою прив'язаність до певних персонажів і переосмислити, кому вони співпереживають найбільше. Майстерно вирішується проблема привертання та втримання уваги через швидку і несподівану зміну емоцій, нерозкриті таємниці минулого, почуття провини, силу власної уяви. А. Куарон зазначив, що «мова йде про історії, які ми самі створюємо в своєму житті, а потім представляємо іншим. Як люди, ми намагаємось протистояти багатьом речам, але, найголовніше, мабуть, наше величезне почуття самотності. Небезпека полягає в тому, що такими історіями легко маніпулювати, і часто ми віддаємо перевагу вимислу, ніж реальності» (Rolph, 2024). Таким чином питання, яке постає у літературному і

кінематографічному творі – про ненадійних оповідачів, які подають своє спотворене бачення і що істина – відносна.

Кінострічка «І діти після них» від французьких режисерів Людовіка і Зорана Бухерма стала екранізацією однойменного роману Н. Матьє. Книга отримала Гонкурівську премію у 2018 р. та премію Альбертайн у 2021 р.

У фільмі піднімаються питання класової та расової напруженості, яка доходить до кипіння у маленькому французькому містечку 90-х років минулого століття. К. Брукс підкреслює, що ця драма про стан нації, перевдягнена у казку про дорослішання (чи, можливо, навпаки), є водночас інтимною та експансивною, бо поєднує малоповерхові квартали з розкішними будинками на пагорбі. Він також приносить дозу брудного соцреалізму на цьогорічний Венеційський кінофестиваль (Brooks, 2024). У творі – вигадане містечко Гейланж, яке є збірним образом французьких містечок того часу. Місто живе в тіні закритого сталеливарного заводу, має велику кількість людей, які мають надто мало занять. Головною місцевою новиною є відкриття критого гірськолижного схилу. Білі колишні сталевари живуть у буденних будинках з терасами, а колишні сталевари-іммігранти – у буденному багатоквартирному будинку вниз по дорозі. У центрі зображення – два підлітки, Ентоні і арабський північноафриканський хлопчик Хасин. Вони мають багато спільного (обидва з бідних родин, обидва страждають від жорстоких батьків, обидва хочуть вирватися з міста), але історія і обставини роблять їх ворогами. У цьому місті нудьга породжує пустощі і витівки, які потім призводять до насильства. Червоною ниткою крізь оповідь проходить проблема расизму. Навіть збройний дилер ненавидить іммігрантів більше, ніж псів. Він каже, що «пістолет – це єдине, що працює з такими». Навіть звільнений заводський робітник «поступово почав думати, що бідні лохи, справі яких він служив, були не просто робітниками, найманими працівниками, провінціалами і невдахами, вони також були корінними французами. Справжньою проблемою був вплив іммігрантів» (Mathieu, 2019). Т. Чаттертон Вільямс в задушливій атмосфері міста, яка сповнена безглуздої праці та дозвілля, що руйнує душу і унеможливорює побудувати значущі міжособистісні зв'язки, помітив відгомін «Стороннього» А. Камю, оскільки багатовікове протистояння між білим французом і арабом, колонізатором і колонізованим, корінним жителем і чужинцем – чий позиції, як стверджують робітники фабрики, тепер помінялися місцями – переноситься з колонії на батьківщину (Chatterton Williams, 2020). У творі постає уособлення периферійної Франції, пустельного простору, який визначається не фізичною віддаленістю від столиці, а ізоляцією від усіх здорових частин і трофеїв глобалізованої економіки. І на цьому просторі живе більшість нації.

«Тихий син» режисерок Дельфіни та Мюріель Кулен був натхненний літературним твором Л. Петіманжена «Що вам потрібно від ночі». У центрі оповіді – родина (батько і два сини), які втратили матір, що померла від раку. Без неї сім'я лишилась розгубленою. Сім'я живе в колишньому шахтарському містечку у Франції, де мало перспектив і «ніхто не голосував за Макрона» (Petitmangin, 2023). Неназваний оповідач, який зараз ремонтує лінії електропередач, все ще відвідує збори соціалістичної партії в місцевому клубі з невеликою групою розчарованих місцевих жителів, багато хто з яких дедалі гірше ставляться до імміграції. Один з синів, Фюс, захопився ультраправими настроями і потрапив у погану компанію та спіраль насильства. Його помічають за поширенням листівок за Ле Пен і він починає жебракувати з бандою і «їхні обличчя сповнені зарозумілості та ненависті» (Petitmangin, 2023). Його батько, солідний інженер залізничної компанії SNCF і вірний відвідувач старіючого соціалістичного клубу, відчуває огиду; молодший брат, який мріє втекти на навчання до Парижа, намагається повернути його з дуже відданою любов'ю. Але після жахливого акту насильства ця тендітна трійця непоправно ламається. Традиційний наратив праві-ліві влітається у сімейну драму та відносини батьків та дітей. Одночасно з цим А. Діггінс надає твору ваги

притчі, яка стає вівісекцією французького суспільства, в якому амбіції та енергія зникають у щотижневому потязі до Парижа, а поява фабрики – давно обіцяної, але так і не реалізованої – є вічною темою для розмов у місті (Diggin, 2023).

Ще одна кінострічка «Діва майбутнього» Дж. Л. Штайгервальт була знята за автобіографічним романом Д. Аттаназіо «Не кажіть мамі, що я працюю секретаркою», 2013 р., в якому журналістка розповідає про роки роботи асистенткою Р. Скіккі, засновника порнографічного модельного агентства «Діва майбутнього». Авторка позиціонує себе як захисниця прав жінок та противниця жіночої комерціалізації. Книга нагадує збірку пліток, але книга не потурає сенсаційності чи ефектності. В ній чесна Дебора намагається шукати незалежність. Вона змушена сплачувати іпотеку і, щоб мати дім і незалежність, вкладає всю себе в пошуки роботи. Авторка не соромиться того середовища, захищає його «нормальність», закликає не засуджувати, зазначає, що жінки заробляли втричі більше за чоловіків, були щасливі і така робота не заважала їм будувати сім'ї (Cardella, 2013). Вона зазначає, що секс і стосунки між чоловіками та жінками дедалі більше котяться в бік приниження жінки, і це представляє тенденції повсякденного життя. На думку авторки, в Італії сексуальність сприймається з великою плутаниною і великою кількістю нісенітниць, і часто експлуатується – навіть політично – як засіб для просування чогось іншого. Сексуальна свобода не полягає в тому, щоб показувати оголене тіло по телевізору, щоб продати йогурт, якщо ви потім протестуєте перед жінкою, яка годує груддю в автобусі. Авторка виступає із закликом: «Нам потрібна глибока революція в колективній уяві, яка, я сподіваюся, починається» (Cardella, 2013).

Висновки та перспективи подальших розвідок. Можна констатувати, що між літературою та кіномистецтвом існують сталі традиційні зв'язки. Пандемія Ковід-19 спричинила активізацію читацького інтересу, а також стала причиною збільшення кількості книг, авторські права на які придбали кіностудії та телеканали. У процесі адаптації до візуалізації літературного твору незмінними залишаються наративи (ядро твору), які завдяки використанню в двох мистецьких площинах (літературній та кінематографічній) посилюють можливості впливу на аудиторію та отримують тривалість обігу у часі (стають ресурсами формування віртуального порядку денного для суспільства). Кінокартини, представлені на Венеційському кінофестивалі 2024 р., доводять посилення взаємодії літератури та кіно. Серед 21 кінокартини 7 були зняті на основі книг, 1 – за мотивами популярної серії коміксів. Картина-переможець «Кімната по сусідству» (режисер П. Альмодовар) була створена на базі книги С. Нуньєс «Через що ти проходиш» (2020 р.). Наративи, які привернули увагу режисерів, і які, найголовніше, отримали поширення в суспільстві, яке повинно замислитись над тим, чому так відбулось, були зосереджені на проблемах евтаназії як свободи вибору, пов'язаної зі співчуттям та любов'ю до ближнього; неприязні до гомосексуалів та осуду способу їхнього життя в минулому; смерті демократії та формування особистості диктатора на прикладі італійського фашизму та небезпеки популізму; привертання та утримання уваги, а також маніпуляції та спотвореного бачення істини через самотність та невпевненість; дискримінації, расизму та суспільної деградації через безперспективність життя в провінційному обмеженому середовищі; захоплення ультраправими настроями та протистояння лівих–правих; способів пошуку жіночої незалежності та розуміння сексуальної свободи.

Бібліографічний список

- Почепцов, Г. Г., 2018. *Пропаганда 2.0*. Харків: Фоліо.
- Brooks, X., 2024. And Their Children After Them review – racism and revenge festers in smalltown France. *The Guardian*. [online] Available at: <<https://www.theguardian.com/film/article/2024/aug/31/and-their-children-after-them-review-racism-and-revenge-festers-in-smalltown-france>> [Accessed: 5 December 2024].

- Burroughs, W., 2013. *Queer*. Available at: <<https://colectivotijeras.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/06/burroughs-william-s-queer.pdf>> [Accessed: 17 December 2024].
- Cardella, L., 2013. Una femminista alla corte di schicchi. *Debora Attanasio*, [online] <<https://www.deboraattanasio.it/press-debora-attanasio/>> [Accessed: 5 January 2015].
- Censis, 2024. *Il capitolo «Comunicazione e media» del 58° Rapporto Censis sulla situazione sociale del Paese*. [online] Available at: <<https://www.censis.it/comunicazione/il-capitolo-«comunicazione-e-media»-del-58°-rapporto-censis-sulla-situazione-sociale>> [Accessed: 5 December 2024].
- Chatterton Williams, J., 2020. Why white working class fury came of age. *The New York Times*. [online] Available at: <<https://www.nytimes.com/2020/04/07/books/review/nicolas-mathieu-their-children-after-them.html>> [Accessed: 5 December 2024].
- Diggins, A., 2023. What You Need from the Night review: inside the French far-Right and left-behind, *The Telegraph*. [online] Available at: <<https://www.telegraph.co.uk/books/what-to-read/what-need-night-laurent-petitmangin-review-inside-gallic-far/>> [Accessed: 5 December 2024].
- Faughnder, R., 2020. Hollywood has gobbled up book rights during the pandemic. Here's why. *Los Angeles Times*. [online] Available at: <<https://www.latimes.com/entertainment-arts/business/story/2020-10-06/hollywood-books-pandemic-caa>> [Accessed: 5 December 2024].
- Gaiman, N., 2013. Why our future depends on libraries, reading and daydreaming, *The Guardian*. Available at: <<https://www.theguardian.com/books/2013/oct/15/neil-gaiman-future-libraries-reading-daydreaming>> [Accessed: 5 January 2015].
- Herring, R., 2024. Interpreting, metacognition, and self-regulation. In: *The Routledge Handbook of Interpreting and Cognition*. Routledge, pp. 254–269.
- IMDb, 2024. *IMDB Top 100*. [online] Available at: <https://www.imdb.com/search/title/?groups=top_100&sort=user_rating,desc> [Accessed: 5 December 2024].
- Joyce, J., 2021. *Dubliners*. Wordsworth Editions, 208 p.
- JustWatch, 2024. *The Room Next Door*. Available at: <<https://www.justwatch.com/us/movie/the-room-next-door>> [Accessed: 17 December 2024].
- Kanter, J., 2019. Netflix heads to the world's biggest book fair as it woos publishers for literary buying spree. *Deadline*. [online] Available at: <https://deadline.cwirldom/2019/10/netflix-heads-frankfurt-book-fair-kelly-luegenbiehl-1202755182/?fbclid=IwAR0gJq_p-V3l_1GxK0IaNcWifwKQI6qLfCkyJ5o-94ix2IDn5g7SISeSOHk> [Accessed: 5 December 2024].
- Maslin, J., 2015. In *Disclaimer* by Renee Knight Secrets wind up in print. *The New York Times*. [online] Available at: <<https://www.nytimes.com/2015/05/28/books/review-in-disclaimer-by-renee-knight-secrets-wind-up-in-print.html>> [Accessed: 5 December 2024].
- Mathieu, N., 2019. *E i figli dopo di loro*. Marsilio Editore. Available at: <<https://www.lafeltrinelli.it/figli-dopo-di-loro-ebook-nicolas-mathieu/e/9788829704354?srsId=AfmBOopeJcfFfHEGhwJ0uEIs5yTU0V1ACpbSInBWZaXlqq6oXLb4zT0q>> [Accessed 17 December 2024].
- Niola, D. G., 2024. Perché M - Il figlio del secolo è un miracolo tutto italiano. *Esquire*. [online] Available at: <<https://www.esquire.com/it/cultura/tv/a62068148/m-il-figlio-del-secolo-serie-recensione/>> [Accessed: 5 December 2024].
- Petitmangin, L., 2023. *What You Need from the Night*. Other Press, 160 p.

- Regional Euthanasia Review Committee, 2023. *Annual report 2023*. Available at: <<https://english.euthanasiecommissie.nl/the-committees/documents/publications/annual-reports/2002/annual-reports/annual-reports>> [Accessed: 5 December 2024].
- Rolph, B., 2024. 'Disclaimer. Alfonso Cuarón's thriller is endlessly captivating. *DiscussingFilm*. [online] Available at: <<https://discussingfilm.net/2024/10/11/disclaimer-review-alfonso-cuaron-series/>> [Accessed: 5 December 2024].
- Sacks, S., 2022. Fiction: 'M: Son of the Century' Review. *The Wall Street Journal*. [online] Available at: <<https://www.wsj.com/articles/fiction-book-review-mussolini-fascism-italy-m-son-of-the-century-11649430228>> [Accessed: 5 December 2024].
- Scurati, A., 2018. *M. Il figlio del secolo*. Bompiani, 839 p.
- Singhal, A., Cody, M. J., Everett, M. and Sabido, M., 2003. *Entertainment-Education and Social Change: History, Research, and Practice*. Routledge, 482 p.
- Statista, 2024. Number of registered euthanasia instances in Belgium from 2002 to 2023. Available at: <<https://www.statista.com/statistics/1098051/number-of-euthanasia-instances-registered-in-belgium/>> [Accessed: 5 December 2024].
- Wilkinson, A., 2024. The room next door review: a life worth leaving. *The New York Times*. [online] Available at: <<https://www.nytimes.com/2024/12/19/movies/the-room-next-door-review.html#:~:text=This%20is%20not%2C%20it%20turns,a%20story%20all%20its%20own>> [Accessed: 20 December 2024].

References

- Brooks, X., 2024. And Their Children After Them review – racism and revenge festers in smalltown France. *The Guardian*. [online] Available at: <<https://www.theguardian.com/film/article/2024/aug/31/and-their-children-after-them-review-racism-and-revenge-festers-in-smalltown-france>> [Accessed: 5 December 2024].
- Burroughs, W., 2013. *Queer*. Available at: <<https://colectivotijeras.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/06/burroughs-william-s-queer.pdf>> [Accessed: 17 December 2024].
- Cardella, L., 2013. Una femminista alla corte di schicchi. *Debora Attanasio*, [online] <<https://www.deboraattanasio.it/press-debora-attanasio/>> [Accessed: 5 January 2015].
- Censis, 2024. *Il capitolo «Comunicazione e media» del 58° Rapporto Censis sulla situazione sociale del Paese*. [online] Available at: <<https://www.censis.it/comunicazione/il-capitolo-«comunicazione-e-media»-del-58°-rapporto-censis-sulla-situazione-sociale>> [Accessed: 5 December 2024].
- Chatterton Williams, J., 2020. Why white working class fury came of age. *The New York Times*. [online] Available at: <<https://www.nytimes.com/2020/04/07/books/review/nicolas-mathieu-their-children-after-them.html>> [Accessed: 5 December 2024].
- Diggins, A., 2023. What You Need from the Night review: inside the French far-Right and left-behind, *The Telegraph*. [online] Available at: <<https://www.telegraph.co.uk/books/what-to-read/what-need-night-laurent-petitmangin-review-inside-gallic-far/>> [Accessed: 5 December 2024].
- Faughnder, R., 2020. Hollywood has gobbled up book rights during the pandemic. Here's why. *Los Angeles Times*. [online] Available at: <<https://www.latimes.com/entertainment-arts/business/story/2020-10-06/hollywood-books-pandemic-caa>> [Accessed: 5 December 2024].
- Gaiman, N., 2013. Why our future depends on libraries, reading and daydreaming, *The Guardian*. Available at: <<https://www.theguardian.com/books/2013/oct/15/neil-gaiman-future-libraries-reading-daydreaming>> [Accessed: 5 January 2015].

- Herring, R., 2024. Interpreting, metacognition, and self-regulation. In: *The Routledge Handbook of Interpreting and Cognition*. Routledge, pp. 254–269.
- IMDb, 2024. *IMDB Top 100*. [online] Available at: <https://www.imdb.com/search/title/?groups=top_100&sort=user_rating,desc> [Accessed: 5 December 2024].
- Joyce, J., 2021. *Dubliners*. Wordsworth Editions, 208 p.
- JustWatch, 2024. *The Room Next Door*. Available at: <<https://www.justwatch.com/us/movie/the-room-next-door>> [Accessed: 17 December 2024].
- Kanter, J., 2019. Netflix heads to the world's biggest book fair as it woos publishers for literary buying spree. *Deadline*. [online] Available at: <https://deadline.cwirldom/2019/10/netflix-heads-frankfurt-book-fair-kelly-luegenbiehl-1202755182/?fbclid=IwAR0gJq_p-V3l_1GxK0IaNcWifwKQI6qLfCkyJ5o-94ix2IDn5g7SISeSOHk> [Accessed: 5 December 2024].
- Maslin, J., 2015. In *Disclaimer* by Renee Knight Secrets wind up in print. *The New York Times*. [online] Available at: <<https://www.nytimes.com/2015/05/28/books/review-in-disclaimer-by-renee-knight-secrets-wind-up-in-print.html>> [Accessed: 5 December 2024].
- Mathieu, N., 2019. *E i figli dopo di loro*. Marsilio Editore. Available at: <<https://www.lafeltrinelli.it/figli-dopo-di-loro-ebook-nicolas-mathieu/e/9788829704354?srsId=AfmBOopeJcfFfHEGhwJ0uEIs5yTU0V1ACpbSInBWZaXlqq6oXLb4zT0q>> [Accessed 17 December 2024].
- Niola, D. G., 2024. Perché M - Il figlio del secolo è un miracolo tutto italiano. *Esquire*. [online] Available at: <<https://www.esquire.com/it/cultura/tv/a62068148/m-il-figlio-del-secolo-serie-recensione/>> [Accessed: 5 December 2024].
- Petitmangin, L., 2023. *What You Need from the Night*. Other Press, 160 p.
- Pocheptsov, G. G., 2018. *Propaganda 2.0*. Kharkiv: Folio, 800 p.
- Regional Euthanasia Review Committee, 2023. *Annual report 2023*. Available at: <<https://english.euthanasiecommissie.nl/the-committees/documents/publications/annual-reports/2002/annual-reports/annual-reports>> [Accessed: 5 December 2024].
- Rolph, B., 2024. 'Disclaimer. Alfonso Cuarón's thriller is endlessly captivating. *DiscussingFilm*. [online] Available at: <<https://discussingfilm.net/2024/10/11/disclaimer-review-alfonso-cuaron-series/>> [Accessed: 5 December 2024].
- Sacks, S., 2022. Fiction: 'M: Son of the Century' Review. *The Wall Street Journal*. [online] Available at: <<https://www.wsj.com/articles/fiction-book-review-mussolini-fascism-italy-m-son-of-the-century-11649430228>> [Accessed: 5 December 2024].
- Scurati, A., 2018. *M. Il figlio del secolo*. Bompiani, 839 p.
- Singhal, A., Cody, M. J., Everett, M. and Sabido, M., 2003. *Entertainment-Education and Social Change: History, Research, and Practice*. Routledge, 482 p.
- Statista, 2024. Number of registered euthanasia instances in Belgium from 2002 to 2023. Available at: <<https://www.statista.com/statistics/1098051/number-of-euthanasia-instances-registered-in-belgium/>> [Accessed: 5 December 2024].
- Wilkinson, A., 2024. The room next door review: a life worth leaving. *The New York Times*. [online] Available at: <<https://www.nytimes.com/2024/12/19/movies/the-room-next-door-review.html#:~:text=This%20is%20not%2C%20it%20turns,a%20story%20all%20its%20own>> [Accessed: 20 December 2024].

Стаття надійшла до редакції 20.12.2024

Hanna Tryfonova

**CINEMATIC WORKS AS VISUALIZATION AND INTERPRETATION OF
LITERARY WORKS (BASED ON THE VENICE FILM FESTIVAL 2024)**

This article analyzes the correlation between contemporary cinema and literature using the films showcased at the Venice Film Festival 2024 as an example. According to the ranking of the 100 most popular films on IMDb (Internet Movie Database), more than 30% of the films were based on literary works. Among the 21 films presented at the Venice Film Festival, 7 were adaptations of contemporary literary works. Given the high popularity of cinema worldwide, especially in Italy, as well as the transformation of information consumption channels, which has led to a general decline in literature consumption, the article identifies mechanisms to increase readership through cinematic resources and analyzes the narratives that, according to film critics, are most relevant and have been successfully interpreted in cinema.

It was noted that social processes, particularly the COVID-19 pandemic, have caused changes in the reading of fiction, which has, in turn, stimulated film studios to intensify the use of literary narratives for cinematic visualization. Cinema today is considered an effective tool for conveying models of behavior and introducing new trends. Based on the narratives visualized in cinema, a virtual agenda and meanings significant for society were identified. As a result of the interaction between literature and cinema, the same narratives are enhanced through emotional reactions, imagination, and a sense of detachment from the real world by creating an artistic reality. Literature and cinema together create a virtual agenda that is important for the critical thinking development.

The article also explores the key differences and similarities between cinematic and literary works. Like literature, cinema has the potential to expand consciousness and even more so the capacity to block reality through heightened emotional impact (visual spectacle). People do not resist the images that are transmitted. In the process of adapting a literary work to film, the narratives (the core of the work) remain unchanged but through their use in both artistic domains (literary and cinematic), they strengthen the potential influence on the audience and extend their impact over time, thus becoming resources for shaping the virtual agenda of society.

It was found that the Venice Film Festival program reflected the main trends in the consumption of and the close connection between literary and cinematic arts. The narratives and themes raised in the films point to the current and controversial issues of modern society, including euthanasia, homosexuality, democracy, attention retention and manipulation, discrimination and racism, social degradation and provincial life, the rise of far-right ideologies, women's independence, and sexual freedom.

Keywords: literature, cinema, interpretation, critical thinking, narrative.